

КОВИЛА ДНІПРОВСЬКА

Stipa borysthena Klokov ex Prokudin
(*S. joannis* Čelak. subsp. *sabulosa* (Pacz),
Lavrenko, *S. pennata* L. subsp. *sabulosa* (Pacz)
Tzvelev, *S. sabulosa* (Pacz.) Sljuss.)

Родина Тонконогові (Злакові) — Poaceae
(Gramineae)

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Рідкісний на пн. межі поширення вид.

Ареал виду та його поширення в Україні
Центральна та сх. Європа, Передкавказзя, Пд. Сибір, пн. Середньої Азії. В Україні — Пд. Полісся, борова тераса Дніпра, Сх. Лісостеп, річкові та приморські піски степової частини країни. Адм. регіони: Кв, См, Чк, Дн, Хр, Дц, Лг, Хс, Зп, Кр.

Чисельність та структура популяцій
Популяції трапляються спорадично, займають невелику площу, що пов'язано з екологічними особливостями виду. За сприятливих умов, особливо відсутності значного випасу, сягає рівня домінанта.

Причини зміни чисельності
Антропогенні: перевипас, розробка піщаних кар'єрів, заліснення території. Природні: вузька еколого-ценотична амплітуда, низька конкурентна здатність. За умови заповідного режиму, після пасовищної демутації, відновлюються відносно добре, але на подальших стадіях сукцесії зникає.

Умови місцезростання
Сухі бідні псамфітно-степові ценози борових піщаних терас та приморських пісків. У Степовій зоні зустрічається також на супіщаних ґрунтах по схилах балок. Типові угруповання кл. *Festucetea vaginatae*, серед розріджених соснових лісів

(кл. *Pulsatello-Pineteta*) до фази змикання їх крон. Ксерофіт, псамофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Щільнодернинний злак до 1,1 м заввишки. Стебла голі або слабко шорсткуваті під вузлами. Стеблові листки 4–16 см завдовжки та до 1,2–3 мм завширшки, піхви зовні гостро-шерсті від відігнутих щетинок. Неплідні гони сизувато-зелені, 10–15 см завдовжки, коротші за стебло; листки низу голі та гладенькі, зверху голі або трохи шорсткуваті; язички яйцеподібно-продовгуваті, з відтягнутою трикутною верхівкою; піхви голі або слабко шорсткуваті. Волоть з 8–17 колосків; її вісь 11–18 см завдовжки, гола, на нижньому вузлі з пензликом волосків; колоскові луски до

5–7,5 см завдовжки; нижня квіткова луска 17–21 мм завдовжки, дві крайові смужки волосків не доходять до основи остюка, середня значно довша за бокові; остюк у нижній закрученій частині шорсткуватий, у верхній — пірчастий; гола частина остюка жовтувата а потім коричнева. Цвіте у травні-червні. Плодоносить у червні-липні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється у Луганському та Українському степовому (відділення «Стрільцівський степ») ПЗ та інших заповідних об'єктах. Заборонено добування піску, заліснення ділянок, випасання та інша діяльність, що пов'язана з порушенням екоотопів.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Ґрунтоутвірне, протиерозійне, ценозоформуюче, декоративне.

Основні джерела інформації
Клоков, Осьичнюк, 1976; Флора УРСР, 1940; Пачоский, 1914; Прокудин и др., 1977; Рослинність УРСР. Степи, кам'яністі відслонення, піски, 1971; Слюсаренко, 1963; Цвелев, 1976; ЧКУ, 1996; Martinovský, 1980.

Автори: К.Ю. Ромащенко, Я.П. Дідух
Фото: В.П. Гелюта

КОВИЛА КОРОТКОКРИЛА

Stipa brachyptera Klokov
(~ *S. syreistschikowii* s.l.)

Родина Тонконогові (Злакові) — Poaceae
(Gramineae)

Природоохоронний статус виду
Недостатньо відомий.

Наукове значення

Рідкісний ендемік, споріднений з
S. syreistschikowii.

Ареал виду та його поширення в Україні
Гірський Крим. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій

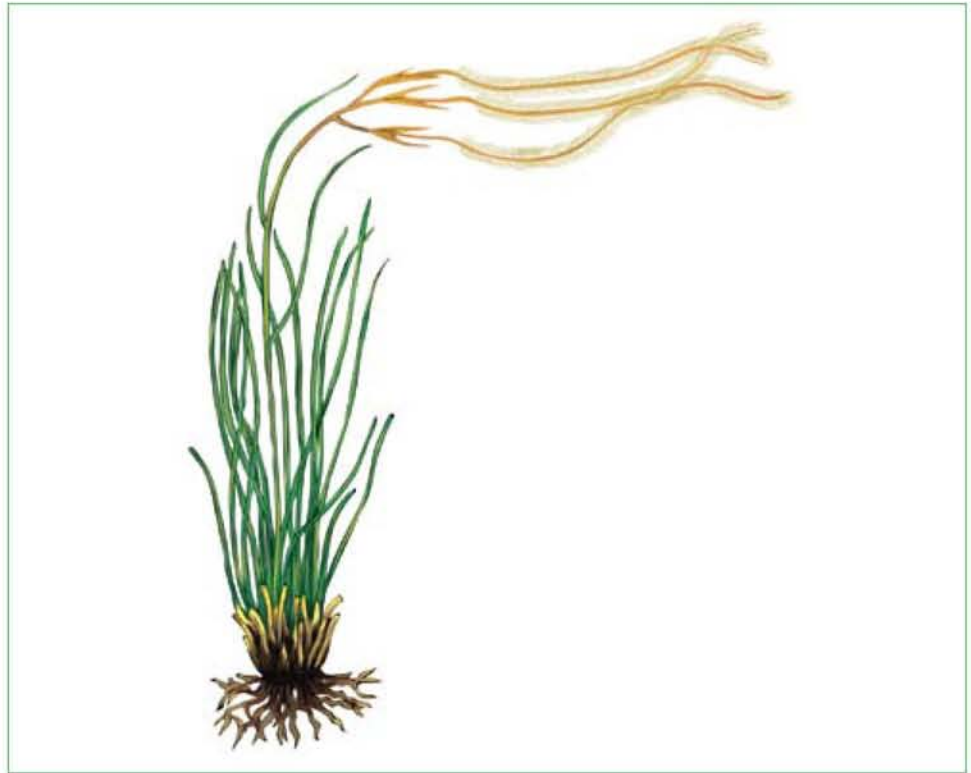
Відомо кілька популяцій (Сімферопольський р-н, гора Чатир-Даг). Зростає дифузно, формує щільні дернини, не досягаючи рівня домінанта.

Причини зміни чисельності

Порушення верхнього шару ґрунту, перевипас, надмірні пали, заліснення.

Умови місцезростання

Петрофітностепові фітоценози та угруповань

вання типу шибляка, що відносяться до кл.
Festuco-Brometea. Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Злак до 0,5 м заввишки, утворює дрібні дернини. Стебла з дуже дрібним опушенням під вузлами або голі. Стеблові листки від 3 до 8 см завдовжки. Неплідні гони трохи коротші за стебло; пластинки листків 1–2 мм завширшки, знизу трохи шорсткуваті або гладенькі, зверху дрібнощетинисті; язички видовжено-ланцетні, піви голі та гладенькі. Волоть з 3–7 колосками; її вісь гола та майже гладенька, з короткими, прижатими, одноколосковими гілочками; колоскові луски до 5–7 см завдовжки; нижня квіткова луска 15,5–18,5 мм завдовжки,

дві крайові смужки волосків доходять до основи остюка; остюк у нижній закрученій частині опушений відстовбурченими волосками, у верхній частині — відстовбурченими срібно-димчастими волосками; закручена частина остюка при цілком стиглих плодах каштанова.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

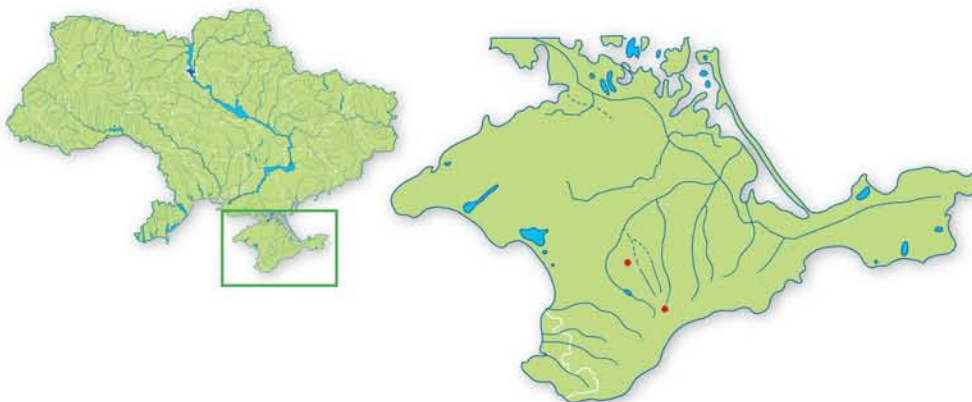
Зменшити пасовищне навантаження. Заборонено господарську діяльність, що пов'язана з порушенням ґрунту, заліснення.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Ґрунотвірне, протиерозійне, декоративне.

Основні джерела інформації

Клоков, Осычнюк, 1976; ЧКУ, 1996.

Автор: К.Ю. Ромащенко
Малюнок: Т.В. Степаненко

КОВИЛА БРАУНЕРА

Stipa brauneri (Pacz.) Klokov (*S. lessingiana* Trin. et Rupr. subsp. *brauneri* Pacz.)

Родина Тонконогові (Злакові) — Poaceae (Gramineae)

Природоохоронний статус виду
Неоцінений.

Наукове значення
Ендемік, близький до *S. lessingiana*.

Ареал виду та його поширення в Україні
Причорномор'я (пн.), Крим та Кавказ (Передкавказзя: Таманський пів-в, Закавказзя). В Україні — Передгір'я, Гірський та Степовий Крим. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій

Популяції чисельні, але невеликих розмірів (до кількох десятків га). При сприятливих умовах зростання досягає рівня домінуючого виду. Є досить стійким до викошування, випасу та палів, формуючи монодомінантні угруповання.

Причини зміни чисельності

Порушення верхнього шару ґрунту, перевипас, заліснення.

Умови місцезростання

Сухі, легкі піщані та кам'яністі чорноземні ґрунти, де домінує. Петрофітні угруповання союзів *Astragalo-Stipion*, *Veronico multifidae-Stipion ponticae*, *Festucion valesiacaе*, дернинно-злакові фітоценози. Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Дернинний злак 0,3–0,8 м заввишки, утворює дрібні, не дуже щільні дернини. Стебла з дрібним опушенням під вузлами. Стеблові листки від 7 до 13 см завдовжки та до 1,4 мм завширшки; піхви густо опушені м'якими тонкими волосками; язички по краю волосисті. Неплідні гони приблизно на третину коротші за стебла; пластинки листів знизу дрібнощетинисті; язички на верхівці обрублені, по краю з довгими волосками; піхви густо опушені дрібними волосками. Волоть з 6–17 колосками; її вісь опушена щетинкоподібними волосками; нижня квіткова луска майже повністю опушена, на верхівці з кільцем волосків (вінцем); остюк у нижній закрученій частині голий, у верхній — пір-

частий; гола частина остюка, при стиглих плодах жовтувата.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється у Карадазькому, Опуцькому, Казантипському ПЗ. Заборонено діяльність, що пов'язана з порушенням ґрунту, оранкою, залісненням територій, будівництвом.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

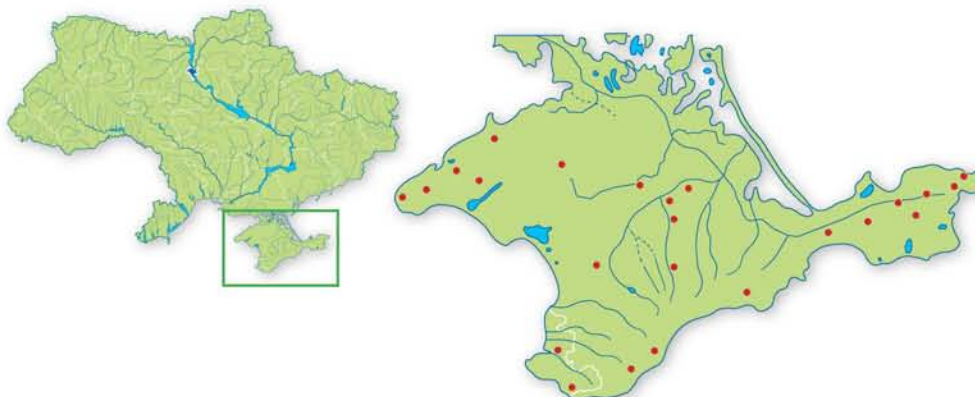
Господарське та комерційне значення

Ґрунтоутвірне, кормове, протиерозійне, декоративне.

Основні джерела інформації

Клоков, Осьчнюк, 1976; Прокудин и др., 1977; Цвелев, 1976; ЧКУ, 1996; Martinovskú, 1980.

Автор: К.Ю. Ромащенко
Фото: Я.П. Дідух

КОВИЛА ВОЛОСИСТА

Stipa capillata L.

Родина Тонконогові (Злакові) — Poaceae (Gramineae)

Природоохоронний статус виду
Неоцінений.

Наукове значення
Центрально-євразійський степовий вид.

Ареал виду та його поширення в Україні
Середня (спорадично) і Пд. Європа, Мала Азія, Іран, Середня Азія, Пд. Сибір. В Україні — доходить до пд. межі Полісся, в Лісостепу і Степу, Криму — звичайно. Адм. регіони: Рв, Жт, Кв, Чн, См, Ів, Тр, Чц, Хм, Вн, Чк, Кд, Дн, Пл, Хр, Дц, Лг, Од, Мк, Хс, Зп, Кр.

Чисельність та структура популяцій
Популяції численні, повночленні, займають площу від кількох до сотень м², насіннєве відновлення на заповідних територіях стабільне.

Причини зміни чисельності
Розорювання степових ділянок, забудова, терасування та заліснення степових схилів, надмірний випас худоби.

Умови місцезростання
На степах, кам'янистих схилах, по чагарниках, рідше на галявинах та узліссях. Зростає переважно в угруповання кл. *Festuco-Brometea*, поодинокі особини зустрічаються в ценозах кл. *Helianthemo-Thymetea* та *Sedo-Scleranthetea*. Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина 30-90 см заввишки, утворює щільні дернини.

Стебло голе. Листки вузьколінійні, вздовж згорнені, всередині опушені, зовні голі. Суцвіття 10–25 см завдовжки, багатоколоскове. Колоскові луски майже однакові, довгосто-загострені, з 3 жилками, нижня квіткова луска з опушеною мозолистою основою. Остюк волосоподібний, шорсткий 13–16 см завдовжки. Цвіте у липні–серпні. Плононосить у серпні–вересні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється в Чорноморському, Дунайському, «Асканія Нова» БЗ, Канівському, Кримському, Українському степовому, Луганському, Карадазькому, Ялтинському гірсько-лісовому, «Медобори», «Єланецький Степ»,

Казантипському, Опукському ПЗ, «Азово-Сиваському», «Подільські Товтри», «Святі Гори» НПП, ряді заказників та пам'яток природи. Заборонено розорювання, терасування та заліснення степових ділянок, надмірний випас худоби.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Культивують в Донецькому та Криворізькому ботанічних садах НАН України, Ботанічному саду ім. О.В. Фоміна Київського національного університету ім. Т. Шевченка.

Господарське та комерційне значення
Протиерозійне, ґрунтоутвірне, ценозоформує.

Основні джерела інформації
Флора УРСР, 1940; Клоков, Осичнюк, 1976; Злаки Украины, 1977; Зеленая книга Украинской ССР, 1987; ЧКУ, 1996.

Автор: І.А. Коротченко
Фото: І.А. Коротченко